BUDŽETSKI PORTAL
ČEMU SLUŽI I KAKO RADI



TRANSPARENTNOST SRBIJA

Oktobar 2026.

(NE)TRANSPARENTNOST BUDŽETA U SRBIJI I (NE)MOGUĆNOST GRAĐANA DA NA NJEGA UTIČU

Najznačajnije međunarodno istraživanje o transparentnosti budžet (Open Budget Index) rangira Srbiju među države u kojima je budžetska transparentnost „ograničena“. Najlošiji rezultati su u delu istraživanja koje se odnosi na „participaciju“ (samo 2 od mogućih 100 poena), zato što građani Srbije do sada nisu imali mogućnost da utiču na sadržinu republičkog budžeta. Pored drugih zemalja u kojima postoje razni vidovi učešća građana, dobra iskustva postoje i u samoj Srbiji – veliki broj opština organizuje javne rasprave o nacrtu celokupnog budžeta ili pojedinim projektima.

Transparentnost Srbija se već dugi niz godina zalaže da se ove dobre prakse uspostave i na nivou Republike Srbije, i da se pravo na učešće građana u izradi budžeta garantuje i operacionalizuje kroz dopune Zakona o budžetskom sistemu. Ovi predlozi još uvek nisu prihvaćeni.

Međutim, nedavno je Ministarstvo finansija otvorilo kanal za upućivanje predloga u vezi sa budžetom – „Budžetski portal“. Jedini način da utvrdimo da li iza ovog poteza stoji stvarna volja da se u kreiranju budžeta čuje glas građana jeste da ga koristimo.

Prva prilika je upućivanje predloga u vezi sa budžetom za 2027. godinu, koja je trenutno otvorena. Vlada Srbije ima obavezu da predlog budžeta dostavi Skupštini do 15. novembra 2026. To će se možda dogoditi kasnije, zato što su raspisani izbori, a Vlada je u tehničkom mandatu i nema pravo da predlaže zakone. Ipak, ako imate ideju kako treba da izgleda neki deo budžeta Srbije, to treba da učinite što pre.

ŠTA SE NA PORTALU MOŽE PRONAĆI I KAKO GRAĐANI MOGU DA GA KORISTE

Budžet Republike Srbije sadrži podatke o planiranim izvorima prihoda (npr. porez na dodatu vrednost, porez na dobit, akcize) i rashodima države. Rashodi su prikazani po korisnicima (npr. ministarstva, sudovi, zavodi i agencije i nezavisni organi), po vrsti troška (npr. zarade, kupovina opreme, nabavka usluga, subvencije), po funkciji (npr. zdravstvo, obrazovanje, kultura) i po programima i projektima. Pošto su planirani troškovi obično veći od prihoda, u ovom dokumentu se planira i zaduživanje.

Svi ovi podaci se mogu videti u okviru godišnjeg Zakona o budžetu, koji se objavljuje na sajtu Narodne skupštine i u Službenom glasniku, što nije pogodno za dalje korišćenje.

Budžetski portal Ministarstva finansija predstavlja budžetske podatke na pristupačniji način. Na samom Portalu moguće je odabrati pojedine podatke koji će biti izdvojeni i prikazani kroz tabele i grafikone.

Pored toga, dostupni su i brojni prateći dokumenti koji pomažu da se bolje razume struktura postojećeg budžeta (za 2026) i budžetski proces.

Najzad, ono što nam je naročito zanimljivo, na Portalu postoji mogućnost da građani

podnesu predlog u vezi sa sledećim budžetom Republike, koji se može odnositi na prihode, rashode, zaduženje, projekte ili za neko od pratećih pravila koja su propisana u tom zakonu.

Bitno je napomenuti da postoje javni rashodi koji se ne prikazuju u budžetu Republike – na primer, planirana ulaganja preduzeća u vlasništvu države, troškovi fondova penzijskog i zdravstvenog osiguranja i rashodi gradova i opština. Oni imaju svoje budžete ili finansijske planove, ali u nekim slučajevima deo njihovih primanja potiče iz budžeta Republike.

Ovaj vodič daje pregled osnovnih sadržaja i mogućnosti koje Portal trenutno nudi i objašnjava kako građanin može da ga koristi za informisanje o budžetu i pripremu sopstvenog predloga.

1. Šta se može pronaći na budžetskom portalu?

Budžetski portal je internet platforma Ministarstva finansija na kojoj su dostupne informacije i podaci koji se odnose na budžet.

Na Portalu se mogu pronaći (počev od budžeta za 2025. godinu):

- informacije o planiranim budžetskim prihodima i rashodima;
- podaci o budžetskim korisnicima;
- podaci razvrstani prema različitim kategorijama budžetskih rashoda;
- budžetski dokumenti (npr. fiskalne strategije, završni računi budžeta, građanski vodiči kroz budžet);
- objašnjenja osnovnih budžetskih pojmova;
- vizuelni prikazi i tabele;

Sadržaj Portala je organizovan u više celina koje imaju različite namene.

BUDŽETSKA PISMENOST - sadrži osnovna objašnjenja budžetskih pojmova i može biti koristan onima koji prvi put čitaju druge budžetske dokumente.

Pre pretraživanja konkretnih podataka, korisno je upoznati se sa osnovnim pojmovima kao što su prihodi, rashodi, budžetski korisnik, aproprijacija i izvršenje budžeta.

VODIČ KROZ BUDŽET - jednostavniji pregled pojedinih informacija o budžetu i može poslužiti kao polazna tačka za razumevanje budžetskih podataka.

INTERAKTIVNI BUDŽET - omogućava pretraživanje i pregled budžetskih podataka kroz tabele, filtere i vizuelne prikaze. Na ovaj način mogu se, na primer, tražiti podaci o određenom budžetskom korisniku, vrsti rashoda ili periodu.

DOKUMENTI - dostupni su različiti budžetski dokumenti, uključujući zakon o budžetu i druge dokumente koji se odnose na planiranje i izvršenje javnih sredstava. Za različita pitanja mogu biti relevantni različiti dokumenti. Na primer, ako građanina zanima šta je bilo planirano, treba pogledati odgovarajući budžetski akt, dok podaci o izvršenju pokazuju koliko je od planiranog zaista realizovano.

2. Kako da koristite podatke sa Portala?

Za korišćenje Portala nije neophodno poznavanje svih budžetskih procedura i propisa.

Dokumente možete čitati redom, ili na preskok, sve dok vas nešto posebno ne zainteresuje.

Ako vas unapred zanima neko konkretno pitanje, odgovor će možda biti lako dostupan, a možda će zahtevati dalju i detaljniju pretragu.

Na primer, ako vas zanima koliko novca je u tekućoj godini odobreno nekoj Vladinoj agenciji, to ćete veoma lako pronaći u samom zakonu o budžetu.

Ako vas zanima koliki deo budžeta se finansira od carina, to ćete pronaći u budžetu, ali i u građanskom vodiču.

Tamo ćete naći i odgovore na pitanja koliko Srbija godišnje izdvaja za plaćanje kamata, koliko novca se izdvaja za kulturu i koji je to procenat budžeta, kolike su subvencije za poljoprivredu. U Vodiču su prikazani i podaci o strukturi socijalnih davanja, strukturi kapitalnih izdataka po oblastima (npr. putevi, zaštita životne sredine). Prikazani sa su i neka poređenja sa ranijim godinama, na primer povećanje izdvajanja za zdravstvo. U Vodiču su izdvojene i dodatne informacije o nekim posebnim programima, a najdetaljnije o „zelenom budžetu“.

Kad čitate ove dokumente, možda će vam se učiniti da neki od njih sadrže i notu promocije vladinih politika. Ako vas zanima kritički osvrt na budžetske troškove, možete pogledati analize koje objavljuje Fiskalni savet ili nalaze Državne revizorske institucije o svrsishodnosti pojedinih vidova trošenja javnih sredstava.

U velikom broju slučajeva, ako Vas neka tema posebno zanima, biće potrebno da odete dalje od Vodiča, i da čitate budžet, njegove programe, da vršite poređenja sa prethodnim godinama i slično. Prilikom čitanja podataka treba obratiti pažnju na nekoliko stvari:

PERIOD – na koju godinu ili period se podaci odnose i da li je u toku te godine došlo do bitnih promena (rebalans budžeta)

PLAN I IZVRŠENJE – to što je neki iznos planiran (odobren za određenu namenu), ne znači da će baš toliko biti i potrošeno. Često se dešava da se novac preusmeri za druge namene, pri čemu obično prvo bude transferisan u budžetsku rezervu.

BUDŽETSKI KORISNIK – važno je proveriti koja institucija je odgovorna za sredstva koja se posmatraju. Nemojte da Vas zbuni to što neke javne institucije nisu navedene – to su „indirektni korisnici budžeta“, i njihovi troškovi su grupisani kod „njihovog“ direktnog budžetskog korisnika (npr. Ministarstvo kulture, Ministarstvo prosvete).

VRSTA RASHODA – isti ili slični ciljevi mogu se finansirati kroz različite vrste rashoda (npr. subvencije krajnjem korisniku ili sprovođenje nabavke od strane državnog organa).
Jedinica mere – proveriti da li je prikazan iznos u dinarima, hiljadama ili milionima dinara.

3. Od pitanja do podatka

Jedan od načina da se Portal koristi jeste da se počne od konkretnog problema ili pitanja, a zatim proveri šta budžet pokazuje.

Na primer, ako građane zanima finansiranje projekata socijalne zaštite, mogu da pokušaju da utvrde:

- da li su sredstva za tu namenu planirana;
- koji budžetski korisnik je odgovoran za njih;
- koliki je planirani iznos u tekućoj godini;
- koliko je sredstava izvršeno za slične namene u prethodnoj godini;
- da li postoje dodatni relevantni podaci u budžetskim dokumentima (obrazloženje budžeta, budžetski programi, Vodič).

Ovakva provera može da bude naročito korisna pre podnošenja predloga, jer omogućava da taj predlog bude zasnovan na konkretnim informacijama.

4. Podnošenje predloga građana

Jedna od mogućnosti na Budžetskom portalu jeste podnošenje predloga građana koji se odnose na budžetsko finansiranje.

Predlog može da se odnosi, na primer, na potrebu za finansiranjem određene aktivnosti, usluge, opreme ili druge namene za koju je potrebno obezbediti javna sredstva.

Prilikom pripreme predloga važno je da bude jasno:

- šta se predlaže;
- koji problem treba rešiti;
- zašto je predloženo rešenje potrebno;
- na koga se problem ili predloženo rešenje odnosi;
- koji budžetski korisnik je povezan sa predlogom, ukoliko je to moguće utvrditi;
- na koje podatke ili druge činjenice se predlog oslanja.

Predlog **ne mora** biti napisan stručnim budžetskim jezikom. Važno je da bude razumljiv, konkretan i da objašnjava šta se traži i zbog čega.
Osobe koje čitaju te predloge će verovatno bolje od Vas moći da prepoznaju na koji način taj predlog treba da se obradi da bi mogao da se iskoristi u procesu planiranja budžeta.

5. Šta ako se predlog odnosi na više budžetskih korisnika?

Pojedina pitanja javne potrošnje ne odnose se samo na jednu instituciju. Određena vrsta rashoda može postojati kod više budžetskih korisnika.

Ukoliko obrazac za podnošenje predloga zahteva izbor konkretnog budžetskog korisnika, a predlog se odnosi na više korisnika, to treba jasno objasniti u samom opisu predloga.

6. Šta se dešava nakon podnošenja predloga?

Podnošenje predloga predstavlja mogućnost da građanin iznese predlog u vezi sa korišćenjem javnih sredstava. Jasno je da podnošenje predloga, samo po sebi, ne znači da će predložena aktivnost biti uključena u budžet. Manje je jasno u kojim rokovima će predlog biti razmotren, jer to trenutno nije propisano.

Na prihvatanje predloga mogu da utiču objektivni faktori – na primer, da li postoje raspoloživa budžetska sredstva, da li je predlog u suprotnosti sa nekim zakonskim obavezama i da li je u skladu sa propisanim nadležnostima pojedinih institucija. Pošto budžet mora da bude uravnotežen, uvek je korisno da se uz predlog za uvođenje nekog novog javnog rashoda predloži i smanjenje nekog od postojećih troškova. Međutim, od građana se ne može očekivati da poznaju sve propise, nadležnosti institucija, budžetske prihode i rashode. Zbog toga bi Ministarstvo finansija prilikom razmatranja predloga građana moralo da uloži dodatni napor i da sagleda sve mogućnosti da se predlog prihvati, ako je suštinski opravdan.

Na odluku o prihvatanju predloga mogu uticati već određeni prioriteti javnih politika, na primer oni koji su određeni u usvojenim strategijama i planovima.. Na kraju, za odluku o tome da li će predlog biti prihvaćen može presudno da utiče politička volja. Ukoliko građani ukažu kroz svoje predloge da žele da se promene prioriteti budžetskog finansiranja to je jedan od načina da se utiče na donosioce političkih odluka. S druge strane, ako takvih predloga ne bude, mnogo su manje šanse da se promena desi.

7. Na šta obratiti pažnju pre slanja predloga?

Pre podnošenja predloga korisno je proveriti:

Da li je jasno šta konkretno predlažem?
Da li sam objasnio/objasnila koji problem predlog treba da reši?
Da li sam naveo/navela zašto je predlog važan?
Da li sam, ako je moguće, proverio/proverila relevantne podatke na Portalu?
Da li sam proverio/proverila koji je budžetski korisnik povezan sa predlogom?
Da li je predlog napisan jasno i razumljivo?
Da li sam izbegao/izbegla opšte formulacije i naveo/navela konkretan problem i rešenje?

8. Najčešća pitanja

Da li moram da budem stručnjak za budžet? - Ne. Osnovni podaci i objašnjenja na Portalu mogu poslužiti kao polazna tačka za upoznavanje sa budžetom. Glavno je da imate jasnu ideju šta želite da se postigne kroz predlog i da je iskažete.

Da li moram da navedem tačan iznos rashoda (ili prihoda) koji predlažem da se smanji, poveća ili uvede? – Nije nužno, ali je korisno. Ako je iznos moguće proceniti na osnovu dostupnih podataka treba ga navesti, bilo precizno ili opisno.

Mogu li da predložim nešto za šta već postoje sredstva u nacrtu budžeta? - Da. U tom slučaju treba objasniti šta smatrate da treba promeniti – na primer, da se povećaju sredstva, promeni prioritet ili proširi obuhvat neke aktivnosti. Na sličan način možete postupiti i kada

dajete predlog u kojem se osvrćete na budžet iz tekuće godine.

Mogu li da predložim nešto što se uopšte ne nalazi u nacrtu budžeta? – Da. Čak i kada takav predlog bude odbijen zato što nisu ispunjeni zakonski ili finansijski uslovi, postoji mogućnost da bude uzet u obzir u sledećem budžetskom ciklusu.

Da li mogu da predložim nešto što se odnosi na više institucija? - Određeni predlozi mogu da se odnose na više budžetskih korisnika. Ako obrazac zahteva izbor jednog korisnika, obuhvat predloga treba što jasnije objasniti u njegovom opisu.

9. Pet koraka za korišćenje Budžetskog portala

1. POSTAVITE PITANJE

Šta želite da saznate o javnom novcu?

2. PRONAĐITE PODATKE

Proverite relevantne podatke i dokumenta na Portalu.

3. PROVERITE PODATKE

Obratite pažnju na period, budžetskog korisnika, vrstu rashoda i razliku između planiranih i izvršenih sredstava.

4. PRIPREMITE PREDLOG

Ako želite da podnesete predlog, jasno navedite problem, predloženo rešenje i razloge za predlog.

5. PODNESITE PREDLOG

Tehnički postupak podnošenja prikazan je u posebnom uputstvu. Upustvo u pisanoj formi, kao i video u kojem smo prikazali praktično kako se podnosi predlog, nalazi se na sledećem linku: https://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/projekti/151-indeks-otvorenosti-budzeta